

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Adresa*)

catra Escelenti'a si Présanti'a Sa Domnulu Episcopu
alu Bucovinei

EUGENIU HACMANU

memburu casei de sus a senatului imperialu, cavaleriu
de ordine etc. etc.

in caus'a scólei reale infiantinde in Cernăuți din fundulu
religionariu.

Ci mai voescu a vorbi cinci cuvinte pe intielesu,
ca si pre altii se invetiú, decatu diece mii de cu-
vinte in limba ne'ntielésa (straina.),

Apost. Paul. I. corint. 14, 9.

Nulla quamvis minima natio potest deleri, nisi
propriis simultatibus se ipsa consumperit.

Veget. r. m. 3, 10.

Escelenti'a Ta présantíte Domnule Episcopu!

Candu vorbesce glasulu datoriei, trebuie se taca
tóte alte priviri, si nu pregetamu dara de a ne adresá
catra Escelenti'a Ta cu respectuós'a rugaminte, cá se
binevoesci prégratosu a ne ajutá intru implinirea a-
celeia.

Fa candu noi acést'a, ne magulimu cu speranti'a, ca

si Escelentiei Tale ti-va fi bineveta ocaseunea de a
sustiené cu tóta autoritatea inalte-ti pusetiuni, cu tóta
caldur'a, pe care suntemu datori a o simti toti fara
deosebire pentru pastrarea drepturilor si intereseloru
natiunale, o causa atatu de sánta si legitima, dupa cum
e acea, pe care vomu avé onórea a espune.

Ne magulimu, dicemu, cu speranti'a, ca Escelenti'a
Ta, dela carele singuru aterna acum deciderea acestei,
si prin urmare deciderea despre propasirea séu inna-
poirea morala si materiala a natiunei, vei imbraciosiá cu
tóta amórea unui Archipastoriu acestu sacru interesu,
a carui pastrare e o datoria generala cu atatu mai
neaparata, cu catu elu se afla in cea mai strinsa
legatura precum cu fericirea natiunei totu asia
cu demnitata si inflorirea besericeii.

Unindu in asta impregiurare atatu de momentósa
puternic'a Sa midilocire cu staruintiele nóstre, s'ar re-
cunósce cu multiamire intru acést'a o dovéda de ingrigirea
Escelentiei Tale pentru interesele cele mai sante ale
patriei, s'ar' recunósce ca animei arhipastoresci a Prea-
sintiei Tale i place a binecuventá si a sprijini tendin-
tiele si ostenelele filoru, cárii, credintiosi si astadi ca
totudeauna causei natiunale, voescu a o ferí pe a-
césta si acumu de vetemarea grea, care o amerintia.

Catu de grea si durerósa ar' fi asta vetemare lesne
vei judecá Escelenti'a Ta recunoscandu impreuna cu
noi, ca dela cultur'a unei natiuni aterna tóta feri-
cirea, viitoriulu, esistinti'a ei. Cultur'a inse
presupune scóle si institutiuni, in care se póte dobendi
si care suntu unicele midilóce pentru respandirea
ei. Lipsa mare, semtita pan' acum la noi in asta privire,
si care au fostu caus'a principala, cá in tiér'a nóstra
precumu invetriatur'a publica asia si cultur'a
natiunala, cu tóte binecuventatele sale urmari, intre
care e anume si desteptarea semtiului natiunale, acestu

*) Primiramu decurundu acésta adresa, si nu intardiamu a
o comunicá cu cea mai mare placere si publiculu nostru.
Ea este unu documentu aratosu d' o nóua viétia, d'unu
zelu, d'o cuscentia natiunala, care deca lipsesce pe cam-
pulu instructiunii apoi e pierduta in casa si afora. Dicu
documentu aratosu, caci, — se ni se ierte cuventulu — dar'
fratii nosti din Bucovina faciá cu instructiunea natiunala
s'au portatu pan' acumu in modu de desperatu. Unirea
semtimenteloru, energi'a spre unu scopu sántu si salutaru,
ce demustra asta adresa ne face se incepemu a cautá la
dinsii cu alti ochi si cu alta anema. Dorimu cá asemenea
pasi se se faca si in alte respecte pe campulu instructi-
unii, si se aiba imitatori si pe alte locuri. R.

isvoru viu si adevratu alu tuturor virtutiloruu unui poporu, nu au luat intinderea si dezvoltarea dorita, au inceputu a se vindecá acumu, incetu, incetu, prin infintiarea mai multoru scóle.

Acést'a urméza anume decandu, redobandindu tiér'a — mai intaiu inainte de 13 ani, si apoi éراسi inainte de mai bine unu anu — prin ostenelele patriotiloru si grati'a Maiestatei Sale, Pprea'nduraturu Imparatu autonom'a sa, si reconstituindu-se cá deosebita, s'au mantuitu scólele nóstre in mare parte de privighierea unei autoritati si bisericii straine si s'au delaturatu dara cea mai grea impedecare a infintiarei scóleloru la noi. Totu de atunci s'au intorsu si fundulu religionaruu in tíera si s'a dobanditu pan' acum macaru atatu, ca autoritatea bisericésca are astadi unu votu, o mai mare inriurire asupra administratiunei lui, pe care, dupa cumu bucuros se recunósce, au si intrebuintiat'o cu liberalitate in favorulu invetiaturei publice. De atunci numai, abia de diece ani incóce, s'au inmultitu scólele pe la sate, s'au indreptatu si indeplinitu cursulu preparandiei, s'a completatu scól'a normala natiunala in Cernautiu s'a infintiatu diferite stipendii pentru invetiacei precumu si pentru candidatii de profesure, s'a infintiatu in urma gimnasiulu dela Suceava si este chiaru acumu — dupa ce au sositu in díele trecute invoirea dela locurile mai inalte — a se infintiá si o scóla reala inferióra (Unter-Realschule) in Cernautiu.

Infintiarea acestei este, care ne impune datori'a a desvalí inaintea Escelentiei Tale cu totu respectulu unele observatiuni, ce se infaçiosiéza la o mai de aprópe cercetare de sine-si fiacarui omu dreptu si nepartinitoriu, si despre care speramu dara cu securitate, cá voru afla si la Escelenti'a Ta gratiósá si deplina aprobare, fiindu ele intemeiate precumu de o parte pe cea mai strinsa legalitate, asia din alta pe interesulu de viétia alu natiunei.

Unu timpu indelungatu a trecutu decandu, semtiindu-se trebuinti'a unei asfeliu scóle, de repetite ori, precumu pentru altele asia si pentru acést'a ne-am adresatu catra Maiestate si catra ministeriu. Amu si avutu bucuria de a vedé unele din acele dorinti implinite, remaindu-ne a sperá ca unu aprópe viitoriu ne va mai aduce si mangaerea de a vedé delaturandu-se unele grele scaderi in modulu implinirii aceluoruu dorintie, si atunci folosulu pentru natiune va fi si mai adevratu, bucuri'a, multiamirea ei si mai ferbinte.

Avendu acumu a se infintiá o nóua scóla, asta reala anume, dorimu cá ea se fia ferita de asemene

scaderi, si producandu numai atunci totu folosulu binefacatoriu, pe care suntemu in dreptate alu asteptá dela ea, se ne fia de mangaiere pentru altele.

Asta scóla se póte infintiá numai prin contribuirea liberala a fundulu religionaruu, carele prin urmare in fapta si in dreptu e titorulu ei.

Intretienerea ei, preliminata dupa proiectulu de aici si determinata ministeriala, — amandoue pe temeiulu programei generale pentru aste scoli — va cere pe anu aprópe de

8259 fi. *)

Orasiulu Cernautiu se dechiarase la inceputu a contribuí din asta suma . . . . . 1050 fi.
si comunitatea israiténa de aici . . . . . 525 fi.
cu care s'ar' acoperí dara abia . . . 1575 fi.
prin urmare camu pe la a cincia parte ($\frac{1}{5}$) a sumei trebuitóre pe anu; — totu restulu dara de mai multu de patru din cincii parti ($\frac{4}{5}$) adeca . . . . . 6684 fi.

se slobodu dupa invoirea urmata cu incuviintiarea Escelentiei Tale din fundulu bisericeii nóstre.

Pe lenga acést'a a-ti mai binevoitu a incuviintiá dupa programulu ministerialu pentru midilócele de invetiatura odata pentru totudeauna 3000 fi. v. a.

Acumu mai e de observatu, ca contribuirea orasiulu va lipsi séu cu totulu, séu se va reduce la o parte minima, devreme ca episcopí'a catolica din Leopolu, oprindu catoliciloru cu totulu frecuentarea acestei scóle, fiindu ca ea va fi supusa bisericeii nóstre, ci va purtá, totu dupa decisiunea ministeriala, caracteru de ortodocsa, — au cerutu totu odata, cá acea esistinta pana acumu se se sustinia si pe viitoriu anume cá scóla catolica.

Totu fundulu religionaruu dara va impliní din midilócele sale si asta scadere (ce va escá dupa tóta probabilitatea prin retragerea séu micsiurarea contribuirii orasiulu —), si dara de ajutoriu strainu va pe-

*) Lefe pentru 6 invetiatori cate	630	. . . . .	3780 fi.
léfa pentru unu catechetu		. . . . .	525 "
adausu pentru directorulu		. . . . .	210 "
remuneratiunea invetiatoriloru de limb'a ital.			
si francesa		. . . . .	300 "
léfa servitoriulu		. . . . .	189 "
pentru midilóce de invetiatura		. . . . .	630 "
pentru chirí'a casei, luminare, incaldíre		. . . . .	2625 "
			<hr/>
			8259 fi.

mane p^ote numai sum'a neînsemnata de 500 fi. a israilteniloru, s^eu celu multu inca odata pe atata, daca cumva orasiulu totu ar' voi se contribuie ceva. Ajutoriuulu acest'a e atatu de ne'nsemnatu incatu nu debuie si nu p^ote fi nici cumu hotaritoriu pentru infintierea s^eu neinfintierea sc^olei, si prin urmare nici pentru modulu organizarei ei. Suntemu incredintati din contra, ca de ar' lipsi si cu totulu, atunci fundulu religionarui si anume Escelenti'a Ta, persistandu la infintiatea ei, ai voi a te determiná lesne de a sporí contribuirea fundului inca si pana la indeplinirea acestei mici lipse.

Potemu prevedé inca, ca spesele anuale chiaru p^ote dela inceputu, neaparatu inse pe viitoriu voru mai cresce de exemplu s^eu pentru completarea ei si a midilóceloru de instructiune, s^eu pentru lefele profesoriloru cam strinsu mesurate, adause diecenarie, pensiuni si pare-ni-se, ca atunci totu fundulu, si nu ceilalti contribuitori voru sporí sacrificiile sale. De pe acum se calculeza, cumu audim, de nu ar fi mai bine si cu economia a zidi pe unulu din locurile bisericeii din orasiu o casa de sc^ola, decatu a se plati pe totu anulu o chiria scumpa, si in casulu aces'a érași numai fundulu religionarui va inaintá chiria pe mai multi ani, daruindu, cum dicemu, inca loculu.

E dara vederatu, dupa t^ote cele aici aratate, ca numai singuru biserica n^ostra, anume fundulu ei va fi dupa fapta si dreptu titorulu si sustiitoriuulu acestei sc^ole, si prin urmare totu meritulu si t^ota multiamirea trebuie se se întorca la ea.

Fiindu asia, nu ne potemu indoí, ca biserica prin reprezentantii ei supremi, dupa cumu are dreptulu si indatorirea, va avé si deplin'a plecare de a face binele, pe care l' aduce patriei, si mai mare, purtandu grige, cá asta sc^ola se fia si in fapta aceea, ce acele esistente pan' acumu sunt in mare parte numai cu numele, adeca unu institutu de invetiatura natiunala. Amu dísu ca biserica are dreptulu de a face asia —: fiindu ca ea este titorulu, — dara si indatorirea, pentru ca, precumu e unu adeveru recunoscutu de t^ota lumea, ca sant'a biserica dreptucredintioasa a fostu purure din vechime stelpulu neclintitu si scutulu puternicu a-lu romaniloru, totu asia de adeveratu si recunoscutu este, ca si natiunea romana cu sangele si cu armele sale, cu martirii si eroii sei a aparatu asta biserica de puternicii pagani, de numerosii ei dusimani.

Implinindu-se asta dorintia, s'ar' implini o lipsa, de care suferimu spre cea mai mare durere, ba fia-ne iertatu a dice, spre umilirea natiunei. Cumu p^ote fi si se

numi o sc^ola natiunala, cumu p^ote se se bucre si se se mandrésca natiunea cu dens'a, candu limb'a sa e isgonita din ea, s^eu celu multu numai tolerata, mai puçinu chiaru decatu ori care din cele straine? candu astei dulci si scumpe limbe parintiesci nu i se recunoște dreptulu si rangulu de a fi limb'a invetiamentuui?

Ne uitamu cu durere impregiuru si aici in tier'a n^ostra, pe pamentulu strabuniloru, nu aflamu o singura sc^ola de cele mai superioare — scotiendu d^or (?!) numai institutul teologicu — in care s'ar' propune invetiatur'a in limb'a natiunala. Luandu-i astfelu t^ota posibilitatea desvoltarei, e o amara ironia din partea celoru, carii ne intimpina cu responsulu: ca limb'a-ne fiindu nedesvoltata nu p^ote fi organu si midilocu de invetiatura, asta intimpinare, f^orte nentemeiata, cumu vomu arata, ar' cam aduce aminte de omulu, carele doria se in^ote fara de a intrá in apa. Scotiendu-se limb'a din sc^ola i se ia in adeveru posibilitatea desvoltarei, i se ia putinti'a de a urmá progresulu sciintieloru, artileloru si a literaturerei, se 'mpedeca dara cu adinsu si in tipu inadusitoriu propasirea intielesuala, cultur'a originaria si adeverata a natiunei. Dreptu aceea dara devreme, ca nici istoria nu ne arata unu poporu, a carui cultura s'ar' fi facutu in limba staina, t^ota cultur'a ori carei natiuni au fostu si este nedespartita de acea a limbei sale, si au fostu privita asta din urma de conditiunea esistintiei, de sufletulu ei, asia anume si la strabunii nostri, de cari se scie ce au dísu unu istoricu: ca mai multu se luptau si-si versau sangele pentru nevetemarea limbei decatu a vietiei (— — „inter barbaros obruti Romanam tandem linguam redolere videntur, et ne eam deserant ita reluctantur, ut non tantum pro vitae quantum pro linguae incolumitate certasse videantur. Bonf. r. hgr. decads. III. lib. 9); totudeauna dara si anume in timpulu de façia s'a recunoscutu de cei mai mari binefacatori ai lumii acei, carii au spiritulu cultur'a popóreloru, le-au inlesnitu dara desvoltarea natiunala, carii le-au recunoscutu si respectatu dreptulu datu dela insusi d-dieu fiacarei natiuni la crearea ei, de a se luminá, a se desvoltá dupa propriulu s^eu caracteru si propri'a-si fiintia, prin midiloculu si intrebuintierea propriei sale limbi.

Nici odata nu s'a recunoscutu acestu mare adeveru, asta necesitate neaparata mai bine si mai lamuritu decatu in dilele n^ostre, si éta de ce anume si la noi in Austria t^ote popórele binecuventéza numele prégratiosulu nostru imperatu carele in am^orea sa de

dreptate si inalt'a-i intieptiune chiaru dela suirea pe tron a prochiarnatu: egala indreptatire a popóreloru imparatiei sale. Cá urnare firésca a acestei declaratiunei esí la a. 1851 patent'a imperatésca, care recunoscundu egalitatea bisericeilor, concede fiacarei din aceste administratiunea autonóma a intereselor, avereí, fundatiunilor si tutoru instituteloru sale de cultu, binefacere si de invetiatura (— „Wir erklären jedoch durch gegenwärtiges Patent ausdrücklich, dass Wir jede in den Eingangserwähnten Kronländern gesetzlich anerkannte Kirche und Religionsgesellschaft in dem Rechte der gemeinsamen öffentlichen Religionsübung, dann in der selbständigen Verwaltung ihrer Angelegenheiten, ferner im Besitze und Genusse der für ihre Cultus-Unterrichts- und Wohlthätigkeitszwecke bestimmten Anstalten, Stiftungen und Fonde erhalten und schützen wollen, wobei dieselben den allgemeinen Staatsgesetzen unterworfen bleiben.“ 31. Dezember 1851). De atunci încóce adese ori, mai alesu in anii din urma Maiestatea Sa a confirmatu si a consantítu cu declaratiuni esprese, facute din inaltínea tronului, acelu principu mare si mantutoriu, carele va remané purure unu actu de gloria, unu monumentu alu amórei sale de dreptate.

Asia anume a declarat Maiestatea Sa si in biuletulu manuscrisu din Lacsenburg anu 1857, 9. Septembre:

„Ingrigirea mea va fi purure indreptata si spre aceea, cá tóte popórele se fia pastrate in individualitate loru natiunala si cá culturei limbei lor se se dee respectarea cuvenita.“

(„Es wird meine angelegentliche Sorge stets auch dahin gerichtet sein, dass die verschiedenen Volksstämme fortan in ihrer nationalen Eigenthümlichkeit erhalten und ihnen bei der Pflege ihrer Sprache die gebührende Rücksicht gewährt werde“).

Mai tardíu, la a. 1859 (20. Iuniu) a urmatu ordinatiunea Maiestatiei Sale (publicata cu emisulu ministerialu din 8. Augustu aceluasi anu), prin care dandu-se urnare practica vointiei imperatesci susatinse, se desfintíeza legea din 9. Decembre 1854, cu care se 'ntroduse-se limb'a germana cá limb'a invetiamentului in tóte gimnasiile, si se lasa pe viitoriu esprese in voi'a acelor'a, asupra caroru cade sarcin'a sustinerei gimnasilui si dreptulu denumirii (respective propunerei) dascaliloru, de a hotari care limba se se 'ntroduca de didactica. („ — — Dass an Gymnasien in Gegenden deren Bevölkerung überwiegend einer anderen als der deutschen Sprache angehört, von der im a. h. Handschreiben

vom 9. December 1854 ausgesprochenen allgemeinen Regel, der zu Folge die Unterrichtssprache in den höheren Klassen der Gymnasien überall vorherrschend die deutsche sein soll, Umgang genommen und die Beurtheilung der didactischen Mittel, welche nebst dem in allen Klassen obligaten deutschen Sprachenunterrichte anzuwenden seien, um die Schüler dahin zu bringen, dass sie nach Absolvirung des Gymnasiums der deutschen Sprache in Schrift und Rede mächtig sein, denjenigen anheimgestellt werde, welchen die Sorge für das bezügliche Gymnasium und die Anstellung der Lehrer an demselben obliegt.“)

Ce s'a invoitu pentru gimnasii, se 'ntielege si se 'ntinde cu atata mai multu la cele lalte scóle de asemenea rang, avendu aceste tendintia si chiamare mai practica.

Totu asia prin actele imperatesci emanate dela a. 1859 încóce s'au consantítu mai multu inca si de repetite ori egal'a indreptatire a popóreloru, declarandu-se de ultim'a óra si fórté lamuritu si determinatu anume in cuventulu de tron alu Maiestatiei Sale, la deschiderea senatului (1861, 1. Maiu) de o „basa fundamentala a dreptului publicu, (— — Ich halte fest an der Ueberzeugung, dass freie Institutionen unter gewissenhafter Wahrung und Durchführung der Grundsätze der Gleichberechtigung aller Völker.“) „de o necesitate a imperiului, de unu principu alu constitutiunei acestuia, precum si de o indatorire a gubernului séu“ (— — „Ein Staat dessen Regierung es sich zur Pflicht macht, jede Nationalität zu schützen, u. s. w. bietet nicht nur hinlänglichen Raum zum unbehinderten Gedeihen der nationalen Entwicklung, sondern auch die sicherste Garantie der Unabhängigkeit und einer Achtung gebietenden Weltstellung und Macht u. s. w.“).

Éta dara ca legile fundamentale, ca 'nalta voia a Pregratosului nostru imperatu ne recunosc, ne asigura, ne apara si ne protegu dreptulu desvoltarei natiunale, prin urnare si intrebuintiarea limbei in tóte ramurile vietiei publice, cu atata mai multu dara in ramulu invetiaturei. In casalu de fačia acestu dreptu e cu atata, chiaru si nedubitabilu, de óre ce scól'a infintienda se face nu cu cheltuél'a statului ce singuru cu acea a fundului nostru religiunaru. Precum dara pe de o parte ar fi cea mai cruda nedreptatire a natiunaltatei de a ne isgoni limb'a din scóla, totu asia ar' fi cea mai durerosá unilire pentru noi, daca acumu amu dá din mana, daca nu ne-amu folosi de unu dreptu carele e celu mai scumpu si mai firescu alu natiunei, si pe care

nimene nu-i-lu denéga. De amu face acést'a, atunci chiaru noi insine ne-amu arată de cei mai denaturati si nemuliamitori fii ai ei, atunci noi insii amu pune securea chiaru la radecin'a vietiei sale — de care grea raspundere, de care greu pecatu domnulu in eternu se ne ferésca!

Precumu vointi'a manifestata a Maiestategi Sale, precumu legile generale ale statului, asia si cele speciale despre scoli sprijina si consantiescu dreptulu nostru. Ne remane dara inca numai a arată pe scurtu, ca altu pretestu, alta impedecare nu este, care ne-arú poté sminti de alu intrebuintiá si a ne folosí de elu.

Scól'a infiantanda va se fie o scóla asia numita reala inferióra (Unter-Realschule, cu chiemarea) „de a pregatí pe tineri atatu pentru scól'a reala superióra, catu pentru meseriile inferióre pe la sate si orasie; ea propune obiectele mai multu in modu popularu si cuprinde, fiindu deplina, unu cursu de trei ani.“ (Organisationsentwurf §. 2. „Die Unter-Realschule bereitet auf die Ober-Realschule vor und bezweckt zugleich eine selbstständige Bildung für die Kreise der niederen städtischen und ländlichen Gewerbe. Sie behandelt die Lehrgegenstände in populärer Weise, und besteht als vollständige Unter-Realschule aus wenigstens drei Jahrgängen.“)

Obiectele prescrite suntú urmatóre :

1. Religiunea, 2. limb'a didactica, 3. alte dóue limbi vie, 4. geografí'a si istori'a, 5. aritmetic'a, cunoscinti'a cambiiloru si vameloru, 6. geometri'a, 7. istori'a naturala, 8. fisic'a, 9. numai in alu treilea anu chemi'a, 10. si 11. desemnulu liniaru si liberu, 12. architectur'a, 13. caligrafí'a.

Cumu se vede, nu se afla intre aste obiecte nici unulu, care se nu se póta propune in limb'a nationala, si nu numai in modu fórte mesuratu si popularu, cumu cere programulu estoru scóle, ce si in intindere mai mare si sciintifica. Nici cartile trebuitóre nu lipsesce, ca se afla destule si prea bune despre tóte aceste; si de cumva ar' trebui unele modificate intru ceva, adeca séu a se scurtá séu a se índepini, acést'a s'ar' face cu tóta usiurinti'a dupa cumu se face de toti dascalii si la tóte scólele. Dreptu dovéda pentru un'a si alt'a aducemu aici ca la tóte gimnasiile romane in Austria (— de si spre durere suntú pana astadi numai trei de ele, redicandu-se inse cu ajutoriulu lui Dumnedieu si alu patriotiloru in curundu la numerulu indoitu —) se propunu tóte aceste obiecte si anume istori'a naturala, chimí'a, fisic'a, aritmetic'a, geografí'a si istori'a, cu singura

esceptiune dara a architecturei; totu asia pe la gimnasiile din cele lalte tieri romane, unde pe lenga acestea esista, dupa cumu e cunoscutu, si licee, universitate, scóle de medicina, de arti si meserii, militare, de paduraria etc. etc., totu institute, la care se tratéza in modu séu mai restrinsu, séu in deplina intindere sciintifica tóte studiile matematice si care se tinu de istori'a naturala. De aceea mai puçinu inca ne voru lipsí cartile trebuitóre, si despre acele de istorie, geografie, gramatici pentru limbi straine (d. e. romano-germana, — franzeza — italiana), de care suntú pré de ajunsu, nici ca vomu perde unu cuventu.

(Vá urmá.)

Specificarea.

Mai moltoru obiecte calificate de a se trimité la espositiunea din Brasiovu pe ²⁸/₁₆ Iuliu 1862.

I. Cele esite din manile femeiloru;

- a) Pensaria. Pensa de canepa, de inu, fuioru in fuioru, séu si bambuca ori pacisiele in fuioru, in spata ceva mai lata, nalbita bine; celu mai puçinu cate diece coti din tr'unu valu; éra cine vrea se trimitia cate unu valu intregu, de 50—100, coti, atatu mai bine.
- b) façie de perina, séu din pensa frumósa de casa earasi bine nalbita, séu si de tergu, inse cusute de fiacare dupa datin'a tienutulu in care locuesce, totu numai cu acelea figure antice, pe care le-a invetiatu din mosi de stramosi, nimicu schimbatu, stramutatu, maimutitu dupa modele mai nóue. —
- c) Perine intregi, implute cu fulgi de gasca, de 2 multu 3 punti in greutate.
- d) Camesi harbatesci si femeesci de fuioru, totu in stilulu anticu, adica in celu curatu nationalu cunoscutu in tienutulu fiacareia, cusute si chindisite cu arniciu rosíu séu cu metasa. —
- e) Invelitori séu stergare de capu, fuioru in fuioru séu si cu bumbacu, — de lintiu, de borangicu (metasa cruda,) adjustate dupa portulu fiacarui tienutu.
- f) Stergare de façie, simple séu cu figuri, in dóua séu patru itie, inse nalbite cum se cade, de 1 ¹/₂ pana la doi coti lungime.
- g) Penseturi séu feçie de mésa si serviete, séu merindari pentru cate 6 séu si 12 persóne, torsetura si tiesetura totu din casa, in dóue séu in patru itie, dupa gustulu fiacarea.
- h) Tieseturi de fuste séu rochií lucrategi totu in case, cadrilate séu inverstate cu coloru dupa datin'a locului.

i) Ori-ce alte tieseturi, a caroru judecare se concrede gustului femeiloru nóstre.

2. Panuraria séu tieseturi in lana.

a) Panura de lana, stogosia séu tiegaia, alba séu si vapsita, dela 5 pana la 10 coti.

b) Covóra (scórtie in Bucovin'a), séu peturi pe mese, pe paturi, pe podine, pe siele, simple séu cu figuri, cum si coperte de patu si de cuire.

c) Traisti si disagi de lana, cu amestecu de colori catu se péte mai placutu.

d) Brane séu sierparele séu cordele tiesute in lana, pentru feciori si fete, dupa datin'a locului.

e) Fote séu catrintie (zadii), amestecu de colori totu in stilulu anticu si totu dupa datin'a locului, cu privire inse la portulu destinatu mai vertosu pentru femei dela 15 pana la verst'a de ani 40.

f) Flanele si totu felulu de tieseturi in dóua itie, destinate totu pentru investmentarea omului.

g) Straie (de coperitu in asternutu) si tióle de orice lana; asteptamu inse cá in straié se se produca unele esemplare de modelu, in catu se póta rivalisá cu asia numitele plapóne.

3. Torturi resucite, de canepa, inu, bumbacu, metasa, (specna, ibrisiunu.)

4. Cuseturi si chindiseli de tóta plas'a, cu atia resucita, cu metasa, cu firu de auru si argintu, antice séu moderne, in ori ce tieseturi din lumea tóta, numai cuseturile se fia totu de man'a romaneloru si nimicu de alte mani.

5. Impletituri pe andrele si carligele, precum: (pantofi, coltiuni, ciorapi, strimfi), manusi, ciucuri, pep-tarele, machrami de gutu, spentielutie, coverele, apoi dintele (horbote, spitiuri) impletituri din paie fine si mai ordinare si o miie altele, pe care i le va dictá fiacarei femei gustulu, capacitatea, si harnici'a sa.

6. Buchete si ghirlánde séu cununi de flori diverse, facute din tieseturi fine si din chartii colorate fine, pronumite de metasa.

7. Lucruri de mana din margele, éراسي in feliori de compusetiuni, forma, desemnuri figuri si calitati.

8. Lucruri in pele fina.

9. Decocturi séu dulceti séu lictare de fructe diverse si pismeti séu bicocoturi.

II. Cele esíte dinmani de barbati si de femei.

1. Metasa cruda, tórsa si netórsa, colorata si ne-colorata.

2. Céra curata firésca séu albita.

3. Faguri intregi de miere.

4. Tóte ácelea plante patriotice, care se intre-buintia la vapsitu de torturi mai vertosu de lana in mai multe tienuturi romanesci, precumu si ácelea plante si radecini, pe care barbati si femeile nóstre le tienu din vechime a fi de óresicare leacu séu medicina, cum si ácelea ce se credu a fi veninóse séu stricatióse, séu pentru ómeni, séu si pentru vite, trimitiendu din fiacare cate unu esemplaru in natura, alaturandu-i numirile di-verse si descriindu-i insusfrile fiecarei plante, frundie, radacini etc.

5. Semintie de legumi si de flori, cate se cultiva prin gradinile unoru economi mai industriosi si ne-pregetatori.

6. Casiuri, brandia de calitate mai alésa.

7. Mustariu, preparatu de mancare, carele este atata de sanetosu si pana acum asia puçinu cultivatu.

8. Luminari si faclii de seu si de céra.

9. Sapunuri simple si parfumate séu aromate, pomada si parfumuri (profumuri, substantie bine mirosi-tóre) preparate din unsori si plante patriotice.

III. Lucruri de mani barbatesci.

Aci ni se deschide unu campu, preste carele pri-vindu stai se depuni condeiulu si se lasi totulu in voia sortii, cá barbati se concurga la espositiune care cu ce va voi si cum ii va taiá capulu.

1. In launtrulu casei si alu curtiei avemu a face cu: croitori, cococari séu blanari, mesari séu templari, dogari, ferari, orologieri, rotari, séu carutiari, strugari, lemnari (dulgheri), fluierari, morari, pioari, curelari, murari, petrari, olari, argasitori, cocobotari, (cismari) s. a. s. a., din ale caroru mani esu cele mai diverse unelte de casa si economice, cum si tóta plas'a de vesminte. Cata diversitate in lucratori'a ori carui me-seriesiu! Apelamu deci nu numai la gustulu, ci tocma si la interesulu meseriasiloru nostri. Manufaptele care se voru judecá de mai bune, mai frumóse si mai co-respundietóre scopului, déca estimpu nu se voru si premiá, voru fi inse laudate de catra publicu. Nu ne indoimu ca unii meseriesi voru trimite la espositiune cate unu asortimentu intregu, spre esemplu argasito-riulu A. va trimite o bucata de talpa din pele de bou, pei de vita, lanósa (oi, capre) vapsite negru, rosiiu, verde, galbinu etc.; cococariulu va concurge cu cate o pele de ursu, de lupu, vulpe, de vezune, pisica selba-teca, sderu, dihoru s. a.; rotarulu (carutiariulu) se va produce cu tóte cate suntu parti constitutive ale ca-rului, carutiei séu trasurei, ale aratrului scl. scl. si eco-nomulu cu totu felulu de unelte economice.

2. Producte de câmpu. Ne intereséza cá se fia reprezentate tóte cate se numescu producte ale câmpului si ale padurei in cea mai mare diversitate, in tóte putintiósele soiuri si nuanție; prin urmare, grane, secari, órdie, papusioiu veratecu si tomnaticu, mare si mai meruntu, alacuri, meiuri (malaiu meruntu), hirisca, rapitia, ovesu; apoi fasole, mazere, linte, bobu, de soiuri laudate si bine ferbetóre, hemeiu, gogosi; cum si ghinda de stejáru si de fagu, vescu, semintia de flórea sórelui, de inu, de canepa, fúióre de inu si de canepa, scórtie de lemne de argasitu si de vapsitu, resína, pacura, dohotu (din mestécanu etc.)

3. Productulu dealuriloru de vii, adica, vinuri vechi si nóua, cum si otiete de vinu, si de póme, turnate in carafine tari si asiediate in cate o laditia.

4. Producte scóse din sinulu pamentului, adica, tóte speciile de metale si minerale, precumu: auru, argintu, in stufe, arama, feru si magnetu, cosutoru, teluriu, argintu-viu, alama (Messing), nicolu, plumbu si ori-ce voru fi avendu proprietarii romani de mine (bai) din respectivii munti; asemenea si carbuni de pétra si de turfa, pe unde se voru fi aflandu de aceai pe vreunu hotaru de alu romaniloru. (Se afla pe alocurea in Ardealu si unele specii de petrii nestimate séu cum se mai numescu petrii scumpe, precum safiru, smaragdu, topasu s. a.)

IV. A r t e l e.

Intielegemu aici numai pictur'a (zugrav'i) sculptur'a séu scobitur'a in metalu, pétra, lemnu si music'a.

Avemu cativa zugravi buni. Zelulu nationalu va învinge pe modesti'a loru si ii va induplecá se trimitia la espositiune cateva producte de ale talentului si studiului propriu.

Ne place a crede totu asemenea despre sculptorii nostri, dintre carii unii si-castigara pana acumu renume frumosu in sinulu natiunii nóstre.

Incatu pentru incercarile in musica amu pre'nsciintiatu mai in susu dorinti'a nóstra.

Dorimu din tóta inim'a cá se fimu suprinsi intr'unu modu fórté placutu inca si prin alte producte de artisti, pe carii, déca i avemu, ni se va aratá la espositiunea viitóre.

Literatura.

(continuare)

2. „Epistolele si evangeliile Dumineciloru si ale serbatoriloru de preste anu de Nifonu Balasiescu,

profesoru de teologia, cu Archipastorésc'a bine cuvântare, Bucuresci, inprimeri'a statului Niforu, 1861,“ in 224 pagin'a formatu de 16.

Pela noi, unde nu esista in formatu scolasticu si in asemenea modu mai nici o carte cuprindietóre de epistolele, si evangeliile de preste anu, si unde cartile religionare (ciaslóve, catechisme, carti de rugatiune) esu inca mai multu cu slove kiriliane de cele vechi, latírea acestei carticele si introducerea ei prin scóle ar aduce multu folosu.

Epistolele sunt tiparite in acestu manualu tóte cu litere romané (latine), éra evangeliile cu litere kirile nóue ce din punctu metodicu si din privirea stadiului de astadi a desvoltarii limbei nóstre este intocmitu fórté cu scopu. Éta deci o nóua dovéda, intre mii de altele despre convictiunea, ca cartile religionarie celu puçinu cele destinate pentru scóla, tiparite cu litere strabune, nu pierdu nimic'a din marea loru pretiuire si insemnate.

Ceea-ce mai este de lauda si ceea-ce immultiesce folosinti'a acestei carti e limb'a cea curata in care este ea tiparita. Éta citamu aici cate-va síre, spre a vedé ca mai sunt, carii nu tienu pecatu strigatoriu la cériuri daca cuprinsulu cartiloru de religiune va fi imbracatu in vorbe mai frumoése, mai bune.

Totu odata tiparimu aici pasagiulu citatu de proba intocma dupa ortograf'i'a in care este scrisa cartea.

„In sânta si marea Ioi. La liturgiá. Epistola I. Corinten'i cap. 11. v. 23—32. — Fraților! Eú amú priimitú de la Domnulú, aceea ce v' amú și datú voué, adicá cá Domnulú Iisusú in nóptea intru care fu vëndutú, a luatú pâne, si multiumindú, a frântú și a dísu: Luați, mâncați; acesta este corpulú meú, carele se frânge pentru voi: acésta se faceți intru commemoratiunea mea. Așjderea luá si pâharulu dupá ciná, dícendú: Acestu paharu este legea cea noué intru sângele meu, acésti'a se faceti de cate-ori veți bea intru commemoratiunea mea.“

Mai departe: „Dreptú aceea óri carele va mânca pânea acésta séu va bea pâharulú Domnulú fârá a fi demnú, culpabilú va fi corpulú si sângele Domnulú.“

La altu locu: »Câci celúce mânâncá si bea din trinsele cu nedemnitare, propria sa judecatá o mânâncá si bea, nediscernéndú corpulú Domnulú. Și pentru acésta sunt intre voi așa de multú neputincióși si infirmí etc. etc.“

Pretiulu acestei carti e 87 cruceri v. a.

(Vá urmá.)

Varietati.

Sveti'a. Reform'a invetiamentului in Sveti'a in sferile mai inalte se datéza dela misicarile din 1830, candu mai nainte de tóte s'apucara cá se se centraliséze mai tare.

Conducatorii misicariloru acestor'a din 1830, se nevoiau se castige scólei o pusetiune independinta in statu. Astu-felu redicara nunumai scóle elementari, dar' si scóle de midilocu, si asiá numite scóle secundari; si dóue scóle mai nalte nóue in Zürich si Bern, si facura se prospereze institutele mai nalte de prin cantóne. Sistem'a nóueloru scóle populari sub conducerea lui Scherr in Zürich ajunse la culmea sa; urmarea fù diu'a din 6. Septemb. 1839, si reactiunea politica in direptiune conservativa. Dar' loviturii urmara contra-lovituri, cari fura indreptate spre pusetiunea de pan' acumu a cantóneloru catolice, si spre subminarea loru prin desfiintiare binesocotita a monastiriloru. Si acésta lovitura si affá echo seu in conchiamarea Iesuitiloru la Luzern, din care resultá, cá reactiune protestantica, lupt'a de separatiunea preparata mai de nainte de capii radicali ai partideloru. De atunci s'a ajunsu scopulu la care au tinsu dela reformatiune incóce: prevalinti'a staturiloru inalte protestantice, care numai prin rivalitatea intre Bern si Zürich se conturba. Asiá stau relatiunile in Svetia.

Ce s' atinge de scóla, si mai alesu de scólele populare, este de insemnatu ca cantónele pariteticé, in care maioritaea e protestantica, se nevoescu din resputeri se stérge cu totulu caracterulu confesiunалу in scólele elementare si astu-felu se-le scóta cutotulu de sub man'a popiloru. Asiá consiliariulu de scóle din cantonulu Thurgau, prelanga tóta protestarea unanima a catoliciloru, a desfiintiatu scólele catolice independente, le-au impreunatu cu cele protestantice, si fondulu loru l'au intorsu spre sustienerea acestor'a. O a dóu'a caracteristica este, ca scólele de susu pana diosu suntu intogmite pe picioru curatu politicu — factiunaru. Asiá se templá ca in Bern rectorulu seminariálu fù depusu pentruca radicalisé scolarii. In unele cantóne maioritaea are dreptu a depune pre invetiatoru fora d'a fi datóre se-si dea ratiunamentele, ca de ce; mai este asiá numit'a sistema patentala, dapa care totu la 6—10 ani invetiatorii trebue se se aléga de nou; pre lunga a-

cést'a pensiunil el ipescu, mai cu totulu, caci lipsescu casele pentru ajutarea veduveloru, orfaniloru si celoru cari de betranetie nu suntu in stare se-si mai castige panea de tóte dilele.

De aice se vede ca de si reformarea instructiunii in Sveti'a a luat o direptiune dupa cumu cere spiritulu tempului, si adecuatu caracteristicii istoriei nóue, totusi alte midilóce necorespondietóre, de cari se folosescu, cáuséza impedecari in prosperare.

Corbalu si Vulpea

Jupenu corbulu castigase
Din negociulu ce-apucase
Unu bunu chilipiru de casiu.
Si cu densu 'n ciocu se duse
P'unu copaciu unde se puse
Cá unu omu l'alu se selasiu.
Vulpea cá o jupenáa
O cam sterge de p' a casa,
Si esise la primblare;
Ér bunulu mirosu ce are
D'ici de colo o 'ndreptá
Sub copaciu si 'n susu catá:
„Jupene corbu plecatiune!
„O dómne! ce frumusetie!
„Ce dragu de pene maretie! . . .
„Dar' n'are glasu ce pecatu!“
Corbulu inganfatu in sine,
Nici de cumu nu-i veni bine
Cá vulpea se-lu socotésca
De mutu, séu se mi-lu vorbésca
Ca e prostu l'alu seu cantatu.
Lungi gutulu, cascá cioculu
Si 'ncepú a croncaí.
Casiulu cadiendu, vulpea-aci,
Cantaretulu patí joculu.
„Jupenu corbu pe cum se vede,
„Minte numai eti lipsesce;
„Si fá bine de me crede,
„Si 'nvétia, te folosesce;
„Ca de multu fórté de multu
„Din pung'a celoru ce-ascultu
„Lingusitorii traescu.“

I. Eliade.

Respunsuri.

I. I. — Se vá urmă intoama dupa cum ne-ai scrisu.

N. P. Petromanu. — Numerii Ti se trimitu toti, in sa cu inóirea abonamentulu pe semestrulu II. veti avé bunatate a respunde si miculu restu din acestu semestru.